

**INNOVATIONS IN SCIENCE:
CURRENT RESEARCH
AND ADVANCED TECHNOLOGIES**

Scientific monograph

Part 2

Riga, Latvia

2025

UDK 001(08)
IN570

Title: Innovations in science: current research and advanced technologies
Subtitle: Scientific monograph
Scientific editor and project director: Anita Jankovska
Authors: Yuri Bandazheuski, Nataliia Dubovaya, Olena Grishyna, Olena Menkus, Yuliia Moskvichova, Anatoliy Shchelkunov, Irina Dobronravova, Anatoliy Shchelkunov, Mane Iskandaryan, Tetiana Biliak, Tatiana Hulyk, Kateryna Kraus, Yuliia Meish, Maria Meish, Liudmyla Nechyporuk, Oleksandra Kocherhina, Dariia Smolych, Nataliia Nurlo, Elena Litvin, Natalia Fedorova, Olena Shumkova, Viktoriia Musiienko, Tatiana Hrekul-Kovalyk, Nataliia Korogod, Olha Urazovska, Oleksandr Panasiuk, Olena Perunova, Yuliia Volynets, Nadiia Stadnik, Olha Dienichieva, Hanna Ivaniuk, Olha Oleksiuk, Oksana Kravchenko, Andrii Dzyhovskiy, Nadiya Novoselska, Solomia-Liliia Komarnytska, Tetiana Ponomarenko, Kuzina Oksana, Daryna Mudryk
Publisher: Publishing House "Baltija Publishing", Riga, Latvia
Available from: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/572>
Year of issue: 2025

All rights reserved. No part of this book may be reprinted or reproduced or utilized in any form or by any electronic, mechanical, or other means, now known or hereafter invented, including photocopying and recording, or in any information storage or retrieval system, without permission in writing from the publisher and author.

Innovations in science: current research and advanced technologies : Scientific monograph. Part 2. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2025. 684 p.

ISBN: 978-9934-26-531-0

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-531-0>

The scientific monograph presents theoretical and practical aspects of the development of science, technology, and innovation in the context of the global transformation of society. It covers general issues of medical sciences, economics and law sciences, pedagogical and philological sciences. The publication is intended for scientists, educators, postgraduate students and undergraduates, as well as the general readership.

© Izdevniecība "Baltija Publishing", 2025
© Authors of the articles, 2025

Oleksandr Panasiuk

LEGAL AND POLITICAL FOUNDATIONS OF STATEHOOD DEVELOPMENT IN THE BELARUSIAN PEOPLE'S REPUBLIC (1918): INSTITUTIONAL DIMENSION ANALYSIS.	413
--	-----

Olena Perunova

ASPECTS OF DIGITALIZATION IN CIVIL PROCEEDINGS.	446
---	-----

CHAPTER «PEDAGOGICAL SCIENCES»

Yuliia Volynets, Nadiia Stadnik

PREPARING FUTURE TEACHERS TO INTERACT WITH EARLY AND PRESCHOOL-AGE CHILDREN IN CONSTRUCTIVE ACTIVITY.	467
---	-----

Olha Dienichieva

EDUCATION REFORM IN THE CONTEXT OF POLITICAL AND ECONOMIC CHALLENGES: EDUCATION CONTENT TRANSFORMATION.	491
---	-----

Hanna Ivaniuk, Olha Oleksiuk

DEVELOPMENT OF THE SPIRITUAL POTENTIAL OF FUTURE MASTERS: AN INTERDISCIPLINARY CONTEXT.	518
--	-----

Oksana Kravchenko, Andrii Dzyhovskiy

EXPERIENCE OF PROJECT ACTIVITY IN INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE AND ABROAD.	543
--	-----

Nadiya Novoselska, Solomia-Liliia Komarnytska

FEATURES OF USING INTERNET RESOURCES IN THE LESSONS OF THE INTEGRATED COURSE «ART» IN PRIMARY SCHOOL.	572
---	-----

Tetiana Ponomarenko, Oksana Kuzina

DEVELOPMENT OF TEACHERS' ABILITY TO FORM COGNITIVE ACTIVITY OF SENIOR PRESCHOOLERS IN A PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION.	601
--	-----

CHAPTER «PHILOLOGICAL SCIENCES»

Daryna Mudryk

ADAPTATION OF EMOTIONAL METAPHORS IN TRANSLATIONS OF ENGLISH TEXTS: LINGUISTIC STRATEGIES AND CULTURAL FEATURES.	630
--	-----

**DEVELOPMENT OF TEACHERS' ABILITY TO FORM
COGNITIVE ACTIVITY OF SENIOR PRESCHOOLERS
IN A PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION**

**СТАНОВЛЕННЯ ЗДАТНОСТІ ВИХОВАТЕЛІВ
ДО ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ
СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ
В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Tetiana Ponomarenko¹

Oksana Kuzina²

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-531-0-45>

Abstract. The study outlines the importance of the problem of the formation of the ability of educators to form the cognitive activity of children of senior preschool age in the conditions of a preschool educational institution. The object, purpose, and objectives of the study are determined. *The object of the study* is the formation of the ability of educators to form the cognitive activity of children of senior preschool age in the conditions of a preschool educational institution. *The purpose of the study* is the theoretical, methodological, methodological substantiation and experimental verification of the effective formation of the ability of educators to form the cognitive activity of children of senior preschool age in the conditions of a preschool educational institution. *The objectives of the study*: to study the theoretical, methodological, methodological foundations of the effective formation of the ability of educators to form the cognitive activity of children of senior preschool age in the conditions of a preschool educational institution; to explore the state of development of educators' ability to form cognitive activity of children of senior preschool age in the conditions of a preschool educational institution and to experimentally verify the effectiveness

¹ Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Preschool Education,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Ukraine

² Doctor of Philosophy,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Ukraine

of psychological and pedagogical support for improving the studied ability. Its theoretical, methodological and methodological principles are characterized, based on the results of the analysis of which contradictions that do not contribute to the effective formation of the studied ability of educators are identified. *Methodological foundations of the study*: scientific provisions of the philosophy of education; philosophical ideas of humanism and modern concepts of humanization of education; theories of personality and its development in activity; concepts of systemic, competency, activity, personality-oriented, axiological methodological approaches to education and development of personality, etc. The essence of the basic concept of the study is specified – «the ability of educators to form the cognitive activity of senior preschoolers in the conditions of a preschool educational institution». This is a holistic, integrative, complex in content quality of educators of preschool educational institutions, which is considered as a set of components: value-motivational (value orientations and motives for the effective formation of the cognitive activity of children of senior preschool age in the conditions of a preschool educational institution); cognitive-activity (knowledge, skills, abilities regarding the effective formation of cognitive activity of children of a certain age in the conditions of a preschool educational institution); personal (personal and professional qualities of educators that determine the success of the formation of cognitive activity of children of senior preschool age in the conditions of a preschool educational institution). Based on the study of a number of psychological and pedagogical studies, the importance of developing and applying effective psychological and pedagogical support for the formation of cognitive activity of children, which is used in the educational process of preschool educational institutions, and the introduction of a personally oriented model of interaction between educators and children as the main components of the ability of educators to form the studied quality of preschoolers, has been proven. The methods of scientific research that were applied at the ascertaining and control stages of the study have been determined. The results of the ascertaining stage of the experiment have been summarized and the content of its formative stage has been revealed. *Result*: the relevance and effectiveness of the experimental and pedagogical activities carried out are proven based on the analysis of the results of the control stage of the experiment. *The prospects of scientific explorations*

lie in the need for further deepening and improving the scientific and methodological support for the formation of the ability of educators to form the cognitive activity of children of senior preschool age in the conditions of a preschool educational institution.

1. Вступ

Пізнавальна активність у сучасній світовій, вітчизняній освіті дітей дошкільного віку визнається основоположною для засвоєння дитиною культурного досвіду людства, її успішної адаптації до умов сучасного суспільства, набування життєвої компетентності, конкурентоздатності. Оскільки традиційні та інноваційні медіазасоби в галузі дошкільної освіти здійснюють виховну, навчальну, розвивальну, просвітницьку функції, то формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку на засадах застосування засобів медіа є вкрай необхідним та на часі.

В теорії та практиці вітчизняної дошкільної освіти доведено, що розвиток пізнавальної активності відбувається саме на етапі раннього та дошкільного дитинства (Т. Карабаєва, С. Ладивір, Л. Лохвицька, Л. Проколієнко, О. Проскура, Т. Садова, А. Рудакова, І. Товкач, К. Щербакова та інші). Окреслено концепції становлення пізнавальної активності дітей раннього й дошкільного віку (О. Кононко, В. Котирло, С. Ладивір, Т. Ткачук та інші). Визначено структуру пізнавальної активності (В. Котирло, С. Ладивір, Т. Ткачук та інші). Розроблено варіанти ефективного психолого-педагогічного супроводу формування пізнавальної діяльності дітей (Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богуш, К. Волинець, Н. Гавриш, Н. Голота, Н. Грама та інші).

Проблеми підготовки фахівців у сфері дошкільної освіти досліджувались у ряді наукових досліджень (Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богуш, Н. Гавриш, К. Крутій, Т. Поніманська та інші). Особливості підготовки фахівців для системи дошкільної освіти за освітньо-кваліфікаційними рівнями відповідно до стандартів вищої освіти в Україні розкрито в наукових роботах Л. Артемової, А. Богуш, Г. Беленької, О. Богініч та інших. Питання вдосконалення професійної компетентності фахівців в умовах післядипломної педагогічної освіти висвітлено в дослідженнях В. Коваленко, А. Кузьмінського, Т. Сорочан та інших).

На основі результатів аналізу теоретико-методологічних, методичних засад дослідження окреслено суперечностей між дещо застарілими підходами до формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку та сучасними вимогами до якості її розвитку; сучасними вимогами до формування пізнавальної активності старших дошкільників на основі застосування різних освітніх форм та методів та недостатньою готовністю вихователів до формування досліджуваної якості в умовах закладів дошкільної освіти.

Тож об'єктом дослідження визначено становлення здатності вихователів до формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Метою дослідження є теоретико-методологічне, методичне обґрунтування та експериментальна перевірка ефективного становлення здатності вихователів до формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Окреслено такі завдання дослідження:

1. Вивчити теоретико-методологічні, методичні основи ефективного становлення здатності вихователів до формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

2. Дослідити стан розвитку здатності вихователів до формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти та експериментально перевірити ефективність психолого-педагогічного супроводу вдосконалення досліджуваної здатності.

2. Теоретико-методологічні, методичні засади дослідження

Методологічними засадами дослідження окреслено: наукові положення філософії освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Курило та інші); філософські ідеї гуманізму й сучасні концепції гуманізації освіти (Ш. Амонашвілі, І. Бех, М. Євтух, І. Зязюн, В. Кремень та інші); теорії особистості й розвитку її в діяльності (Г. Костюк та інші); концепції системного (Л. Берталанфі, П. Друкер, О. Ліннік, Г. Саймон та інші), компетентнісного (О. Пометун, О. Савченко та інші), діяльнісного (Д. Дьюї, В. Кіпатрик, Е. Коллінг та інші), особистісно орієнтованого (І. Бех, О. Пехота, М. Чобітько та інші),

аксіологічного (І. Зязюн, Т. Піроженко та інші) методологічних підходів до виховання й розвитку особистості тощо.

На основі результатів аналізу наукових напрацювань (Л. Артемова, А. Богущ, К. Волинець, Н. Гавриш, Н. Грама, Н. Голота, О. Кононко, В. Котирло, С. Ладивір та інші) уточнено зміст одного з основних понять дослідження «пізнавальна активність дітей старшого дошкільного віку» як цілісну, інтегративну, складну за змістом якість дітей означеного віку, що актуалізується на основі пізнавальної потреби, зумовлює успішне засвоєння досвіду, накопиченого людством, спрямована на ефективне досягнення цілей пізнавальної діяльності.

Уточнено сутність базового поняття дослідження – «здатність вихователів до формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти». Це цілісна, інтегративна, складна за змістом якість вихователів закладів дошкільної освіти, що розглядається як сукупність компонентів: ціннісно-мотиваційного (ціннісні орієнтації та мотиви ефективного формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти); когнітивно-діяльнісного (знання, уміння, навички щодо результативного формування пізнавальної активності дітей означеного віку в умовах закладу дошкільної освіти); особистісного (особистісно-професійні якості вихователів, що зумовлюють успішність формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти).

В наукових концепціях дослідників (Л. Лохвицької) [4]; важливими чинниками успішного формування пізнавальної активності та її складових у дітей старшого дошкільного віку визначаються розроблення та застосування ефективного психолого-педагогічного супроводу означеного процесу (змісту, педагогічних умов, принципів, форм, методів, засобів організації освітньої діяльності), які застосовуються вихователями в освітньому процесі закладів дошкільної освіти; статус дитини у структурі стосунків з однолітками та дорослими, зокрема вихователями тощо.

Так, Л. Лохвицька [4] наголошує на важливості здійснення індивідуально-диференційованого підходу вихователів до самостійної діяльності дітей в ігрових осередках. Звертає увагу на важливість педагогічно доцільного освітнього впливу вихователя, використання якого

уможливорює не лише підтримання інтересу, а й виконання дітьми пізнавальних завдань на основі використання різноманітних педагогічних методів, які ефективно впливають на формування всіх компонентів пізнавальної активності.

Результати теоретичного дослідження Т. Ткачук [7] підтвердили правомірність думки про те, що з віком пізнавальна активність дитини може згасати без цілеспрямованої освітньої взаємодії з педагогом. Авторка акцентує увагу на необхідності використання дидактичного матеріалу та ігротерапії, що дозволяє дитині залишатися природною й сприяє покращенню стосунків, освітньої взаємодії дорослого з дитиною, дозволяє невимушено проводити цілеспрямовані впливи вихователя на розвиток означеної якості.

Роль дорослого, як значуща компонента процесу пізнання дітьми об'єктів та явищ довкілля, обґрунтовано і в наукових напрацюваннях Б. Мухацької [5]. На переконання дослідниці, дорослий створює умови, які сприяють пізнанню та допомагають в упорядкуванні знань, самостійно отриманих дитиною. З-поміж різноманітних ефективних засобів дослідниця виділяє гру, оскільки саме в процесі ігрової діяльності за умови активного психолого-педагогічного супроводу педагога, можлива успішна реалізація завдання формування пізнавальної активності у дітей дошкільного віку.

Дослідниця переконана, що від позиції та вмінь вихователів залежать умови, які сприяють активізації пізнавальної діяльності (як спонтанної, так і спеціально спрямованої) та допомагають в упорядкуванні знань, отриманих дитиною самостійно. По-перше, це організація ситуацій, які заохочують дитину пізнавати певні явища; по-друге, допомога дитині в упорядкуванні самостійно набутого нею досвіду. Вихователь має бути обізнаний, ерудований, мати чіткий усталений погляд на довкілля, розуміти, що в ньому є суттєвим для дітей, щоб спільно з дитиною продовжувати розширювати та впорядковувати її досвід. Тобто мова йде про професійну компетентність вихователя.

Аналіз спеціальної наукової літератури з досліджуваної проблеми дозволяє зробити висновок, що особливу увагу у визначенні психолого-педагогічних умов формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку приділено зміні освітнього вектору і, відповідно, цілей освітнього процесу – від досягнення формального нако-

пичення знань до особистісно орієнтованої моделі взаємодії педагога з дітьми. Це відповідає сутності, вимогам сучасного Державного стандарту дошкільної освіти (2021) [9], відповідно до яких у пріоритеті свобода вибору діяльності та способів дій, повага до ідей і думок вихованців, створення ситуації успіху тощо.

Тож квінтесенцією освітнього процесу є умова опертя на особистісно орієнтований підхід до формування пізнавальної активності дітей, що виявляється в умінні створювати сприятливу психологічну атмосферу; забезпечувати різноманітну діяльність дитини з урахуванням її інтересів; брати до уваги зону її найближчого розвитку; стимулювати до активної життєдіяльності. Отже, важливим є високий рівень професійної компетентності вихователів, що зумовлює його педагогічну майстерність [6].

За нашими спостереженнями, важливою умовою ефективного формування пізнавальної активності дітей науковці називають створення позитивної, комфортної емоційної атмосфери. Отримання задоволення від оперування знаннями розвиває в дітей активність, спритність, здогад, тямовитість, умілість тощо.

Тож одним із чинників стимулювального впливу на дитину, на розвиток її пізнавальної активності Б. Мухацька [5] називає створення сприятливої атмосфери в закладі дошкільної освіти, коли дитина має можливість вільного висловлювання, самостійного обрання способу розв'язання завдання, відчуває емоційне задоволення від спільної взаємодії з дорослими, однолітками, а також може оцінювати власну діяльність. Важливим є стимулювання вихователем пошукових дій дитини, підтримання її віри в успішне завершення завдання тощо.

І. Білої також вважає [1], що стійка позитивна атмосфера та емоційна привабливість різних видів діяльності спонукає дітей сміливо подавати власні ідеї, виявляти емоційно опосередковану пізнавальну активність, що сприяє становленню творчої пізнавальної діяльності.

Не менш важливою умовою, що забезпечує формування пізнавальної активності дітей дошкільного віку, є сприятливе, позитивне спілкування дітей як з дорослими, так і з однолітками. Так, у наукових працях психолог Г. Костюк [3] акцентував увагу педагогів на тому, що майстерність їхнього виховного впливу полягає в пробудженні й направленості дитини до саморозвитку, самостійної діяльності, її пізнавальної

активності, а також творчих починань у ситуаціях як спеціально створених дорослим, так і в будь-яких ситуаціях. Автор наголошував, що в дошкільному дитинстві пізнавальна активність виникає і розвивається лише за умови спілкування з близькими дорослими, зокрема з вихователями, які є прикладом для наслідування.

Т. Ткачук [7] також задля оптимального формування пізнавальної активності дитини підкреслює необхідність використання особистісно орієнтованої моделі взаємодії педагога з дітьми. При цьому спілкування з дорослими, зокрема вихователями, розглядається як провідна детермінанта формування пізнавальної активності дітей дошкільного віку. Завдяки позитивній взаємодії з дорослим дитина отримує почуття психологічної захищеності, емоційного задоволення, розкриття її індивідуальності, що свідчить про розвиток її базових якостей, зокрема пізнавальної активності.

І. Товкач [8] логічно й послідовно доводить взаємозв'язок між рівнем розвитку пізнавальної активності дитини та процесом її соціалізації, формуванням соціальної компетентності, умінням налагоджувати, підтримувати взаємодію, комунікації з дітьми та дорослими.

На наш погляд, правомірною є позиція дослідниці щодо умов ефективного розвитку пізнавальної активності, з-поміж яких визначаються такі: оптимізація взаємодії дорослого й дитини; професійна компетентність вихователя; створення позитивного мікроклімату в закладі дошкільної освіти, допомога вихователя в усвідомленні дитиною своїх можливостей, сильних сторін розвитку, а також оптимальний добір педагогічного інструментарію – методів, прийомів, засобів, форм організації освітнього процесу. Зокрема активне використання бесіди як основного методу розвитку пізнавальної активності, дидактичних ігор, унаочнення матеріалу, пізнавальних казок дало можливість дослідниці гармонізувати всі прояви пізнавальної активності, виявити й закріпити досягнення дітей на кожному етапі розвитку досліджуваної якості.

3. Формування досліджуваної здатності вихователів

Методика дослідження особливостей сформованої здатності вихователів до формування пізнавальної активності в дітей старшого дошкільного віку була такою. Було проведено анкетування вихователів

із метою вивчення особливостей сформованості знаннєвого компоненту їх здатності до формування досліджуваної якості дітей в умовах закладу дошкільної освіти.

Зміст анкети складала система таких запитань: «Протягом якого терміну Ви здійснюєте освітню діяльність на посаді вихователя закладу дошкільної освіти?»; «У чому, на Ваш погляд, полягає сутність поняття «пізнавальна активність дітей старшого дошкільного віку?»; «Чи притаманна Вам така професійна якість, як «здатність до формування пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку?»; «Який рівень розвитку здатності до формування пізнавальної активності в дітей старшого дошкільного віку Вам притаманний: високий, достатній, низький?»; «Які педагогічні умови, засоби, методи, форми організації освітнього процесу Ви застосовуєте задля формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти?»; «Якими будуть Ваші пропозиції щодо вдосконалення здатності вихователів до формування пізнавальної активності в дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти?».

Співвідношення відповідей вихователів на перше запитання анкети запропоновано в таблиці 1.

Таблиця 1

**Співвідношення відповідей вихователів
на перше запитання анкети**

Кількість відповідей щодо терміну перебування на посаді вихователя дітей дошкільного віку		
від 1 до 5 років	від 5 до 10 років	від 10 років і більше
4	10	12

На перше запитання анкети було отримано відповіді від усіх вихователів, які брали участь в експериментально-педагогічній діяльності. Отримано чотири відповіді, які свідчать про термін їх перебування на посаді вихователя від одного до п'яти років. Про термін на посаді від п'яти до десяти років повідомили десять вихователів. Термін педагогічної діяльності від десяти років і більше засвідчили дванадцять

вихователів. Тож за результатами анкетування було виявлено, що в закладах дошкільної освіти працюють переважно молоді, проте досить досвідчені фахівці.

Співвідношення відповідей вихователів на друге запитання анкети представлено в таблиці 2.

Таблиця 2

**Співвідношення відповідей вихователів
на друге запитання анкети**

Кількість відповідей вихователів щодо визначення змісту основного поняття дослідження		
відповідає науковому формулюванню	не зовсім відповідає науковому формулюванню	не відповідає науковому формулюванню
4	16	6

Відповіді вихователів на друге запитання анкети «У чому, на Ваш погляд, полягає зміст поняття «пізнавальна активність дітей старшого дошкільного віку?» було узагальнено за трьома групами: відповідні науковому визначенню змісту поняття – чотири відповіді; не зовсім відповідні науковому визначенню змісту поняття – шістнадцять відповідей; не відповідні науковому визначенню змісту поняття – шість відповідей.

До таких, що відповідають науковому визначенню змісту досліджуваного поняття, віднесено відповіді чотирьох вихователів: у них названо основні якісні характеристики пізнавальної активності дітей шостого року життя або їх більша частина: «пізнавальна потреба», «допитливість», «зацікавленість» «пізнавальний інтерес», «пізнавальна діяльність», «прагнення», «діяльнісна спрямованість», «емоційні прояви», «мотиви діяльності», «знання», «уміння, «навички», «вольові якості», «особистісні якості» тощо.

До таких, що не зовсім відповідають науковому визначенню змісту досліджуваної дефініції, віднесено відповіді шістнадцяти вихователів, у яких названо лише декілька основних характеристик, що становить менше половини окреслених нами основних характеристик досліджуваного поняття.

До невідповідних науковому визначенню змісту досліджуваного поняття зараховано відповіді шести вихователів, у яких не визначено жодної з основних якісних характеристик пізнавальної активності, а також тавтологічні відповіді з необґрунтованим повторенням одних і тих самих близьких за змістом слів (наприклад, пізнавальна активність – це прояв активності тощо).

На третє запитання анкети «Чи притаманна Вам така професійна якість як здатність до формування пізнавальної активності в дітей старшого дошкільного віку?» вихователі, задіяні в експериментально-педагогічній діяльності, відповіли таким чином: вісім вихователів відповіли ствердно «так, притаманна»; шістнадцять вихователів відповіли «частково притаманна»; два вихователі відповіли, що їм означена професійна якість «не притаманна».

Результати узагальнення відповідей вихователів на четверте запитання анкети «Який рівень розвитку здатності до формування пізнавальної активності в дітей старшого дошкільного віку Вам притаманний: достатній, не зовсім достатній, недостатній?» представлено в таблиці 3.

Таблиця 3

Співвідношення відповідей вихователів на четверте запитання

Кількість відповідей вихователів щодо розвитку їхньої здатності до формування пізнавальної активності в дітей шостого року життя		
достатній	не зовсім достатній	не достатній
4	14	8

На основі показників таблиці констатуємо: чотири вихователі вважають рівень розвитку власної здатності до формування пізнавальної активності в дітей достатнім; чотирнадцять вихователів свій рівень розвитку означеної здатності визначають як не зовсім достатній; вісім вихователів власний досвід оцінюють як недостатній.

Співвідношення відповідей вихователів на п'яте запитання «Які педагогічні умови, засоби, методи, форми організації освітнього процесу Ви застосуєте для формування пізнавальної активності в дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти?» подано в таблиці 4.

Таблиця 4

Співвідношення відповідей вихователів на п'яте запитання анкети

№ за/п	Педагогічні умови, засоби, методи, форми організації освітнього процесу, що застосовуються вихователями задля формування пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти	Кількість відповідей
1	Педагогічні умови ефективного формування пізнавальної активності	
1.1	Педагогічно доцільна насиченість освітнього розвивального середовища закладу дошкільної освіти засобами медіа	23
1.2	Освітня взаємодія з різними соціальними інституціями, зокрема з батьками вихованців, щодо формування пізнавальної активності в дітей шостого року життя	18
1.3	Особистісно орієнтована взаємодія, спілкування всіх учасників освітнього процесу (дітей, вихователів, батьків вихованців)	19
1.4	Підвищення рівня професійної здатності вихователів до застосування різних засобів медіа, зокрема сучасних	16
1.5	Мотивація дітей життя до активної пізнавальної діяльності	8
1.6	Збагачення змісту всіх компонентів психолого-педагогічного супроводу	11
	Разом:	95
	Педагогічні засоби, зокрема засоби медіа	
1.1	Різні види діяльності дітей	14
1.2	Книжки	22
1.3	Телебачення	8
1.4	Комп'ютер	10
1.5	Картини, картинки, ілюстрації, малюнки	21
1.6	Мультфільми	24
1.7	Презентації	7
1.8	Відео	11
1.9	Інтернет-мережа	8
1.10	Журнали	12
1.11	Персональні гаджети	6
1.12	Онлайн-ігри	9
1.13	Віртуальна реальність	4
1.14	Радіо	9
	Разом:	165

Chapter «Pedagogical sciences»

	Педагогічні методи, форми організації освітнього процесу	
2.1	Експериментування	12
2.2	Читання художніх творів	21
2.3	Бесіди	23
2.4	Творчі завдання	17
2.5	Дидактичні ігри	24
2.6	Сюжетно-рольові ігри	22
2.7	Індивідуальні пошукові проєкти	6
2.8	Проблемні ситуації	9
2.9	Створення коректурних таблиць	14
2.10	Розповіді	16
2.11	Тематичні заняття	18
Разом:		182

Узагальнені відповіді вихователів на шосте запитання анкети «Якими будуть Ваші пропозиції щодо вдосконалення здатності вихователів до формування пізнавальної активності в дітей старшого дошкільного віку засобами медіа в умовах закладу дошкільної освіти?» запропоновано в таблиці 5.

Таблиця 5

Співвідношення відповідей вихователів на шосте питання анкети

№ за/п	Зміст пропозицій щодо вдосконалення здатності вихователів до формування пізнавальної активності в дітей старшого дошкільного віку засобами медіа, що зумовлюють необхідність:	Кількість відповідей
1	систематичної участі в науково-практичних вебінарах, проблемних семінарах, воркшопах;	20
2	обміну професійним досвідом між фахівцями дошкільної освіти;	15
3	відеопереглядів відкритих форм освітньої взаємодії вихователів із дітьми;	17
4	забезпечення методичними літературними джерелами, методичними матеріалами;	22
5	індивідуальних консультацій;	13
6	використання педагогічно доцільного зарубіжного досвіду.	10
Разом:		97

З метою дослідження сформованого діяльнісного компоненту здатності вихователів до формування пізнавальної активності в дітей старшого дошкільного віку домінантним педагогічним методом було обрано спостереження. Нагадаємо, що дослідження відбувалося в межах освітнього напрямку «Дитина в природному довкіллі» Державного стандарту дошкільної освіти (2021) [9].

Упродовж спеціально організованих спостережень за освітньою діяльністю вихователів ми зосереджували увагу на змісті освітнього процесу. Також увагу акцентовано на тому, які педагогічні засоби, зокрема засоби медіа, методи, форми організації освітнього процесу застосовувалися педагогами в різних видах життєдіяльності дітей.

Відповідно до результатів спостережень зазначаємо: вихователі досить професійно, старанно, відповідально реалізовували зміст освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» (розділ «Природний світ: дитина у світі природи») [2]; продовжували ознайомлення дітей із природою планети Земля, із природними явищами, які відбуваються в різні пори року; формували в дітей уявлення про сонце, вітер, стан неба, опади, воду, ґрунт, рослини, тварини, працю людей у природі тощо.

Педагоги демонстрували використання різних засобів, методів впливу на дітей, упроваджували різні форми організації освітнього процесу, максимально намагалися використати для цього простір закладу дошкільної освіти. Діти з цікавістю поринали в різні види діяльності, застосовуючи набутий знаннєвий досвід і демонструючи сформовані вміння, навички, певні способи діяльності у природному довкіллі, а також опановували новий інформаційний і діяльнісний досвід.

Вихователі формували в дітей уміння охороняти природу, піклуватися про тварин, птахів, використовуючи різні форми та методи роботи. Педагоги систематично організовували й проводили спостереження, працю на природі, елементарні досліді, експериментування, різноманітні бесіди на екологічну тематику. В освітньому процесі було використано наукову, художню літературу, різні ілюстрації, картини, картинки, малюнки тощо.

Так, під час ручної праці, діти використовували природний матеріал (шишки, насіння, горіхи, жолуді тощо). Упродовж діяльності вони

не лише оволодівали елементарними трудовими вміннями, навичками, а й поглиблювали свої знання про властивості предметів, їх значення в житті людини, дізнавалися про необхідність дарів природи в раціоні тварин і птахів, які харчуються ними в різні пори року. Діти усвідомлювали важливість збереження природи (птахів, тварин тощо) та необхідність її захисту.

Велику допомогу вихователям у їх освітній діяльності надавали виготовлені власноруч дидактичні ігри, дидактичні матеріали, що слугували засобом ознайомлення дітей із явищами природи, сезонними змінами та виховання чуйного ставлення до природного довкілля.

Результати спостережень засвідчили, що формування природничо-екологічної компетентності в дітей шостого року життя відбувається в освітньому процесі закладу дошкільної освіти на засадах активного використання певних форм, методів ознайомлення з природою, організації безпосереднього контакту дітей з об'єктами природи, залучення батьків до процесу формування природничо-екологічної компетентності, інтеграції з іншими освітніми напрямками Державного стандарту дошкільної освіти (2021) [9].

Однак, у ході спостереження було помічено, що в освітній діяльності вихователів часто відсутній напрям формування пізнавальної активності дітей, компонентів цієї якості. Майже не залучалися в освітній взаємодії з дітьми ігрові, проблемні ситуації, тематичні драматизації, ситуації-загадки, бесіди як важливі методи формування пізнавальної активності. Досить не часто застосовувалися дидактичні ігри, пізнавальні казки тощо. Вихователі замало використовували ілюстративний матеріал і зовсім не використовували елементи ТРВЗ (теорії рішення винахідницьких завдань). У психолого-педагогічному супроводі ми не спостерігали чіткої організації дослідницької діяльності та наповнення ігрових куточків дітей сучасним матеріалами.

Спостереження також дозволило констатувати дефіцит засобів медіа в освітній діяльності вихователів. Не було помічено системного, ефективного, педагогічно доцільного застосування різних засобів медіа, зокрема журналів, радіо- та телепередач, мультфільмів, картин, картинок, ілюстрацій, які б відображали діяльність, пов'язану з використанням засобів медіа, коміксів, віртуальної реальності тощо.

Проте, в анкетах вихователі вказували на застосування в освітньому процесі телебачення, презентацій, відео, мультфільмів, журналів, радіо, онлайн-ігор тощо.

Аналіз результатів спостереження дозволяє констатувати недостатній рівень розвитку діяльнісного компоненту здатності вихователів до формування досліджуваної якості. Спостерігаємо певну невідповідність змісту відповідей вихователів про педагогічні умови, засоби, методи, форми організації освітнього процесу, що застосовуються ними задля формування пізнавальної активності, та станом їх реальної освітньої практики в означеному аспекті.

У межах дослідження ми вивчили перспективні, календарні плани вихователів й проаналізували з таких позицій: системності, всебічності, повноти реалізації змісту програми «Дитина» (2020) [2] в межах розділу «Природний світ: дитина у світі природи» на засадах залучення різних засобів медіа; наявності завдань із метою формування пізнавальної активності у дітей на основі різних видів діяльності та з використанням засобів медіа; змісту й особливостей освітньої взаємодії з різними соціальними інституціями, зокрема з батьками вихованців, задля формування пізнавальної активності дітей на основі застосування засобів медіа.

Аналіз результатів вивчення підтверджують наявність у плануванні освітньої взаємодії вихователя з дітьми певної системності, повноти, всебічності реалізації розділу програми «Дитина» (2021) [2] «Природний світ: дитина у світі природи». Тобто формування природничо-екологічної компетентності в цілому ведеться систематично, згідно з методичними, нормативними вимогами.

Наявність у плануванні освітньої взаємодії вихователя з дітьми системності, повноти, всебічності реалізації розділу програми «Дитина» (2021) [2] «Природний світ: дитина у світі природи» є достатньою у 10 вихователів, не досить достатньою – у 13 педагогів; недостатньою – у 3 вихователів.

Разом із тим результати аналізу засвідчують: вихователі в цілому планують освітню діяльність з формування пізнавальної активності. Так, у 6 вивчених планах досить повно, систематично подано психолого-педагогічний супровід з формування пізнавальної активності дітей означеного віку; в 11 планах вихователів означений компонент

освітньої діяльності представлено фрагментарно; 9 вихователів взагалі не планують психолого-педагогічний супровід з формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя.

Як показав аналіз, 3 вихователі систематично планують застосування традиційних і сучасних засобів медіа в різних видах діяльності та в межах різних напрямів Державного стандарту дошкільної освіти (2021) [9], зокрема в межах освітнього напрямку «Дитина в природному довкіллі». 13 вихователів планують використання лише зрідка, не системно деяких, частіше традиційних, засобів медіа. Звідси спостерігаємо фрагментарність, ситуаційність у залученні низки засобів медіа. У 10 вихователів використання медійних засобів у психолого-педагогічному супроводі з формування природничо-екологічної компетентності не планувалося.

Наявність у плануванні змісту, форм взаємодії вихователів з батьками вихованців або особами, які їх замінюють, задля формування пізнавальної активності є достатньою у 5, не зовсім достатньою у 16 та недостатньою у 5 вихователів.

Таким чином, результати аналізу особливостей розвитку здатності вихователів до формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку засобами медіа засвідчили необхідність розробки та застосування освітньої взаємодії з вихователями з метою підвищення рівня означеної здатності.

Зрозуміло, що запорукою успішного сучасного медіапростору є готовність вихователів до його використання в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. За нашої допомоги та підтримки педагогі змogli врахувати особливості використання засобів медіа у своїй професійній діяльності з огляду на дидактичні властивості та функції конкретного засобу медіа, а також напрями відповідної організації освітньої діяльності.

Враховуючи те, що ефективність формування пізнавальної активності в дітей засобами медіа залежить від рівня компетентності вихователів, нами було проведено семінар «Засоби медіа як компонент освітнього середовища закладу дошкільної освіти». На семінарі вихователів ознайомили зі змістом основних понять проблеми дослідження, класифікацією засобів медіа, доцільністю й особливостями їх використання в освітньому процесі.

Для вихователів експериментальних груп було проведено вебінар «Пізнавальна активність дітей старшого дошкільного віку: діагностика, педагогічний супровід формування». Педагогів ознайомили з поняттями «активність», «пізнавальна активність», «пізнавальна активність дітей старшого дошкільного віку» у контексті вітчизняної та зарубіжної концепцій. Було схарактеризовано компоненти пізнавальної активності та схематично показано етапи становлення означеної якості; подано вичерпну наукову інформацію про показники, які характеризують критерії досліджуваної якості; представлено процес діагностування рівня розвитку досліджуваної якості в дітей старшого дошкільного віку. Педагогів ознайомили з результатами рівня сформованості досліджуваної якості у їхніх вихованців на констатувальному етапі дослідження.

На педагогічних радах експериментальних закладів дошкільної освіти була представлена схема формувального етапу експериментального дослідження. Вихователі ознайомилися з перспективним плануванням та медійним забезпеченням освітнього процесу. Протягом експериментально-педагогічної діяльності педагогам надавалася підтримка та здійснювався педагогічний супровід їхньої професійної діяльності. Проводилися консультації, надавалися практичні поради, допомога у використанні сучасних гаджетів та інтернет-мережі (різноманітні додатки, платформи, сайти тощо).

Задля успішного формування пізнавальної активності було організовано освітню взаємодію педагогів закладів дошкільної освіти з батьками, які також були суб'єктами освітнього процесу. Співпраця педагогів і батьків давала змогу створити єдиний освітньо-розвивальний простір, комфортні умови для гармонійного розвитку дітей.

Задля просвіти батьків щодо формування пізнавальної активності їхніх дітей було проведено семінар «Пізнавальна активність дитини шостого року життя: проблеми, знахідки, перспективи». Було розкрито зміст понять «активність», «пізнавальна активність дітей шостого року життя», визначення яких запропоновано науковцями і педагогами-практиками, з'ясовані особливості формування указаної якості в дітей означеного віку. Акцентовано увагу батьків на показниках, що засвідчують рівень розвитку досліджуваної якості. Запропоновано для обговорення питання успішного формування пізнавальної

активності, зумовленої індивідуальними особливостями дитини та умовами виховання.

У межах формувального експерименту спільно з вихователями та психологами закладів дошкільної освіти організовано й проведено круглий стіл «Цифровізація освіти». Мета проведення – поінформувати батьків про особливості використання засобів медіа у процесі виховання й розвитку дітей шостого року життя, зокрема формування їхньої пізнавальної активності. Батьків ознайомили з базовими принципами цифрового освітнього середовища закладу дошкільної освіти та різними видами медіа.

На семінарі «Діти і гаджети» батькам запропонували інформацію про важливість використання сучасних засобів медіа у процесі виховання й розвитку дитини, ознайомили із санітарно-гігієнічними вимогами до користування цифровими медіа, порадили корисні сайти та ресурси.

З метою просвіти і підтримки батьків спільно з педагогами було організовано систематичне консультування з проблеми формування пізнавальних інтересів, пізнавальної активності у дітей різними засобами, зокрема засобами медіа. В інформаційному куточку розмістили пам'ятки «Поради батькам щодо формування пізнавальної активності дитини», «Чим зайняти дитину в дорозі?», «Плюси і мінуси гаджетів» тощо.

Методика дослідження здатності вихователів до формування пізнавальної активності в дітей шостого року життя на контрольному етапі експерименту була такою, як і на констатувальному. З метою вивчення рівня сформованості знаннєвого компоненту досліджуваної здатності вихователів було застосовано анкетування за запитаннями, визначеними на етапі констатації.

Оскільки на перше запитання анкети на контрольному етапі експерименту відповідь була не потрібна, то в таблиці 6 запропоновано співвідношення відповідей вихователів на друге запитання анкети «У чому, на Ваш погляд, полягає зміст поняття «пізнавальна активність дітей старшого дошкільного віку?»».

Згідно з даними, представленими в таблиці, 18 вихователів запропонували відповіді, які збігаються з науковим формулюванням основного поняття дослідження (проти 4 на етапі констатувального експе-

рименту); не зовсім відповідають науковому формулюванню відповіді 8 вихователів (проти 16 на етапі констатувального експерименту); відповіді, які не відповідають науковому формулюванню поняття, відсутні (проти 6 на етапі констатувального експерименту).

Таблиця 6

Співвідношення відповідей вихователів на друге запитання анкети (констатувальний і контрольний етапи експерименту)

Етапи експерименту	Кількість відповідей вихователів, у яких визначено зміст основного поняття дослідження		
	Відповідає науковому формулюванню	Не зовсім відповідає науковому формулюванню	Не відповідає науковому формулюванню
Констатувальний	4	16	6
Контрольний	18	8	-

На третє запитання анкети «Чи притаманна Вам така професійна якість, як «здатність до формування пізнавальної активності в дітей старшого дошкільного віку?» всі 26 вихователів, які були задіяні в експериментально-педагогічній діяльності, відповіли ствердно «так, притаманна».

Узагальнення відповідей вихователів на четверте запитання анкети «Який рівень розвитку здатності до формування пізнавальної активності в дітей старшого дошкільного віку Вам притаманний: високий, достатній, низький?» представлено в таблиці 7.

Таблиця 7

Співвідношення відповідей вихователів на четверте запитання анкети (констатувальний і контрольний етапи експерименту)

Етапи експерименту	Кількість відповідей вихователів щодо рівня розвитку їх здатності до формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя		
	високий	достатній	низький
Констатувальний	4	14	8
Контрольний	15	9	2

Як видно з таблиці, 15 вихователів вважають рівень розвитку власної здатності до формування пізнавальної активності в дітей високим (проти 4 на етапі констатувального експерименту); 9 вихователів свій рівень розвитку означеної здатності визначають як достатній (проти 14 на етапі констатувального експерименту); два вихователі вважають його низьким (проти 8 на етапі констатувального експерименту).

Співвідношення відповідей вихователів на п'яте запитання «Які педагогічні умови, засоби, методи, форми організації освітнього процесу Ви застосовуєте задля формування пізнавальної активності в дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти?» відображено в таблиці 8.

Таблиця 8

Співвідношення відповідей вихователів на п'яте запитання анкети (констатувальний і контрольний етапи експерименту)

№ за/п	Педагогічні умови, засоби, методи, форми організації освітнього процесу, що застосовуються вихователями задля формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти	Кількість відповідей	
		Констатувальний експеримент	Контрольний експеримент
1	Педагогічні умови ефективного формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя засобами медіа в умовах закладу дошкільної освіти		
1.1	Педагогічно доцільна насиченість освітнього розвивального середовища закладу дошкільної освіти засобами медіа	23	26
1.2	Освітня взаємодія з різними соціальними інституціями, зокрема з батьками вихованців, щодо формування пізнавальної активності в дітей шостого року життя	18	24
1.3	Особистісно орієнтована взаємодія, спілкування всіх учасників освітнього процесу (дітей, вихователів, батьків вихованців)	19	25

1.4	Підвищення рівня професійної здатності вихователів до застосування різних засобів медіа, зокрема сучасних, із метою формування пізнавальної активності дітей шостого року життя	16	26
1.5	Мотивація дітей шостого року життя до активної пізнавальної діяльності	8	22
1.6	Збагачення змісту всіх компонентів психолого-педагогічного супроводу з метою формування пізнавальної активності в дітей шостого року життя засобами медіа	11	21
1.7	Розробка й упровадження середовищної моделі організації життєдіяльності дітей в умовах закладу дошкільної освіти	-	26
1.8	Застосування традиційних, інноваційних, активних та інтерактивних форм і методів в освітньому процесі закладу дошкільної освіти	-	26
1.9	Розробка й реалізація сукупності традиційних та новітніх засобів медіа в освітньому процесі закладу дошкільної освіти	-	26
Разом:		95	222
Педагогічні засоби, зокрема засоби медіа, що використовуються вихователями задля формування пізнавальної активності в дітей шостого року життя			
2.1	Різні види діяльності дітей	14	24
2.2	Книжки	22	26
2.3	Телебачення	8	16
2.4	Комп'ютер	10	14
2.5	Картини, картинки, ілюстрації, малюнки	21	26
2.6	Мультфільми	24	26
2.7	Презентації	7	16
2.8	Відео	11	21
2.9	Мережа «Інтернет»	8	13
2.10	Журнали	12	21
2.11	Персональні гаджети	6	9

Chapter «Pedagogical sciences»

2.12	Онлайн-ігри	9	19
2.13	Віртуальна реальність	4	7
2.14	Радіо	9	11
2.15	Коротке кіно	-	9
2.16	Відеоролик	-	16
2.17.	Відеофільм	-	18
2.19	Лепбук	-	5
2.20	Мінікнижка	-	15
2.21	Відеокнига	-	12
2.22	Телерепортаж	-	8
2.23	Афіша	-	11
2.24	Плакати	-	17
Разом:		165	360
Педагогічні методи, форми організації освітнього процесу, які використовуються вихователями задля формування пізнавальної активності у дітей шостого року життя в умовах закладу дошкільної освіти			
3. 1	Експериментування	12	19
3. 2	Читання художніх творів	21	26
3. 3	Бесіди	23	26
3. 4	Творчі завдання	17	21
3. 5	Дидактичні ігри	24	26
3. 6	Сюжетно-рольові ігри	22	26
3. 7	Індивідуальні пошукові проєкти	6	10
3. 8	Проблемні ситуації	9	19
3. 9	Створення коректурних таблиць	14	24
3. 10	Розповіді	16	25
3. 11	Інтегровані заняття	18	26
3. 12	Спостереження	-	26
3. 13	Організація дослідів	-	15
3. 14	Моделювання	-	11
3. 15	Квест-технології	-	8
3. 16	Природоохоронна діяльність	-	12
3. 17	Праця в природі	-	24
3. 18	Екологічна стежина	-	13
3. 19	Прогулянки вихідного дня	-	4
3. 20	Екологічні проєкти	-	18
3. 21	Створення екологічних казок	-	16
3. 22	Створення екологічних мультфільмів	-	7
3. 23	Гурткова та студійна робота	-	11
Разом:		182	413

Узагальнення відповідей вихователів на шосте запитання анкети «Якими будуть Ваші пропозиції щодо вдосконалення здатності вихователів до формування пізнавальної активності в дітей старшого дошкільного віку засобами медіа в закладі дошкільної освіти?» запропоновано в таблиці 9.

З метою вивчення рівня діяльнісного компоненту здатності вихователів до формування пізнавальної активності в дітей в межах освітнього напрямку Державного стандарту дошкільної освіти (2021) [9] «Дитина в природному довкіллі» за аналогією до констатувального етапу експерименту методом наукового дослідження було обрано спостереження. Увагу було зосереджено на змісті освітнього процесу й на тому, які педагогічні засоби, зокрема засоби медіа, а також методи, форми організації освітнього процесу застосовано педагогами в різних видах життєдіяльності дітей.

Результати спостережень показали, що на засадах накопиченого професійного освітнього досвіду в діяльності вихователів частіше почали використовуватися різноманітні традиційні й інноваційні педагогічні методи, форми організації освітнього процесу (експериментування, дидактичні ігри, творчі завдання, індивідуальні пошукові проекти, створення коректурних таблиць, організація проблемних ситуацій тощо) з метою формування пізнавальної активності в дітей шостого року життя.

Ознайомлення вихователів із педагогічними рекомендаціями в ряді наукових досліджень (Г. Беленька, Л. Загородня, Л. Гаращенко, С. Іванчук, Т. Левченко, Г. Лисенко, А. Майданюк, О. Половіна, Л. Присяжнюк та інші) зумовили розширення методичного інструментарію, реалізованого в практиці формування досліджуваної якості, особливу увагу почали приділяти застосуванню проблемно-пошукових і дослідницьких методів (проблемним ситуаціям, спостереженням, організації дослідів, експериментуванню). Також в освітньому процесі частіше почали використовувати інтегровані заняття, дидактичні ігри, моделювання, квест-технології, виготовлення лепбуків тощо.

**Співвідношення відповідей вихователів на шосте запитання
анкети (констатувальний і контрольний етапи експерименту)**

№ за/п	Зміст пропозицій щодо вдосконалення здатності вихователів формувати пізнавальну активність у дітей шостого року життя засобами медіа, що зумовлюють необхідність:	Кількість відповідей	
		Констатувальний експеримент	Контрольний експеримент
1	систематичної участі у науково-практичних вебінарах, проблемних семінарах, воркшопах;	20	26
2	обміну професійним досвідом між фахівцями дошкільної освіти;	15	22
3	відеопереглядів відкритих форм освітньої взаємодії вихователів з дітьми;	17	24
4	забезпечення методичними літературними джерелами, методичними матеріалами;	22	26
5	теоретичних, методичних індивідуальних та групових консультацій;	13	26
6	використання педагогічно доцільного зарубіжного досвіду;	10	21
7	застосування банку інноваційних технологій, інноваційних карток;	-	19
8	захист педагогічних проєктів;	-	9
9	методичних турнірів;	-	14
10	навчально-методичного консультування педагогів;	-	23
11	огляду новинок періодичної літератури;	-	26
12	звітів про проходження педагогами курсів підвищення кваліфікації, відвідування міських методичних заходів, самоосвіту тощо;	-	13
13	дискусій;	-	8
14	засідання педагогічних рад;	-	18
15	майстер-класів;	-	25
16	педагогічних квестів.	-	16
Разом:		97	316

Дітей залучали до різних видів праці, зокрема природоохоронної діяльності (упорядковування відведених ділянок на території закладів дошкільної освіти, висаджування рослин, годування птахів узимку тощо). Дітей залучали до участі в народних святах, театралізованих виставах на природничу тематику. Використовувалися екологічні стежини та прогулянки вихідного дня, екологічні проєкти, створення екологічних казок, гурткова та студійна робота, створення екологічних мультфільмів тощо. Ураховано впливи задля позитивної мотивації екологічної поведінки: заохочення, схвалення вчинків, використання усної народної творчості, самооцінка, рефлексія, емпатія тощо.

Спостереження також дозволило резюмувати позитивні зміни в застосуванні засобів медіа задля формування пізнавальної активності. За нашими спостереженнями, на контрольному етапі експерименту вихователі грамотно й доцільно використовували засоби медіа, про особливості застосування яких ми вказували на етапі констатації (книжки, телебачення, комп'ютер, картини, картинки, ілюстрації, малюнки, мультфільми, інтернет-мережа, презентації, онлайн-ігри, відео, журнали, персональні гаджети, віртуальна реальність тощо). В освітній взаємодії з дітьми вихователі почали застосовувати й такі сучасні, новітні засоби медіа, як коротке кіно, відеоролик, відеофільм, лепбук, мінікнижка, відеокнига, телерепортаж, афіша тощо.

У процесі спостереження ми виявили значні зміни у стані розвивального освітнього середовища закладу дошкільної освіти, які зумовлені системою впровадженої експериментально-педагогічної діяльності. Застосування засобів медіа в освітньому процесі стали основою створення нової моделі освітнього процесу й освітнього середовища (медіасередовища) з метою ефективного формування пізнавальної активності в дітей шостого року життя. Методичні кабінети закладів дошкільної освіти було опоряджено «банкami» інноваційних технологій з використанням різних засобів медіа, які поступово й конструктивно впроваджувалися в освітній процес. Було розроблено, вдосконалено картки інновацій і нововведень, що стосуються формування пізнавальної активності в дітей шостого року життя засобами медіа з визначенням проблеми, цілей та прогнозованих результатів.

4. Висновки

В дослідженні окреслено важливість проблеми становлення здатності вихователів до формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти. Визначено мету й завдання дослідження. Схарактеризовано його теоретико-методологічні та методичні засади, на основі результатів аналізу яких визначено суперечності, що не сприяють ефективному формуванню досліджуваної здатності вихователів. Уточнено сутність базового поняття дослідження – «здатність вихователів до формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти». Це цілісна, інтегративна, складна за змістом якість вихователів закладів дошкільної освіти, що розглядається як сукупність компонентів: ціннісно-мотиваційного (ціннісні орієнтації та мотиви ефективного формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти); когнітивно-діяльнісного (знання, уміння, навички щодо результативного формування пізнавальної активності дітей означеного віку в умовах закладу дошкільної освіти); особистісного (особистісно-професійні якості вихователів, що зумовлюють успішність формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти). На основі опрацювання ряду психолого-педагогічних досліджень доведено важливість розробки та застосування ефективного психолого-педагогічного супроводу формування пізнавальної активності дітей, що застосовується в освітньому процесі закладів дошкільної освіти, та упровадження особистісно орієнтованої моделі взаємодії вихователів з дітьми як основних компонентів здатності вихователів до формування досліджуваної якості дошкільників. Визначено методи наукового дослідження, які було застосовано на констатувальному та контрольному етапах дослідження. Узагальнено результати констатувального етапу експерименту та розкрито зміст його формувального етапу. Доведено актуальність та ефективність здійсненої експериментально-педагогічної діяльності на основі аналізу результатів контрольного етапу експерименту. Перспективи наукових розвідок полягають у необхідності подальшого поглиблення, вдосконалення науково-методичного супроводу становлення здатності вихователів до формування пізнавальної активності в дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Список літератури:

1. Біла І. М. Світосприймання: основи та передумови у дошкільному віці. *Актуальні проблеми психології* : збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ. 2016. Т. IV : Психологія розвитку дошкільника. Вип. 12. С. 4–13.
2. Дитина : Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк ; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богиніч, В. М. Вертугіна та ін. ; наук. ред. Г. В. Беленька ; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
3. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / за ред. Л. М. Проколієнко. Київ : Радянська школа, 1989. 608 с.
4. Лохвицька Л. В. Формування пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку у навчально-ігровому середовищі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Київ, 2000. 22 с.
5. Мухацька Б. Стимулювання пізнавальної активності дітей у дитячому садку : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08. Краків, 2001. 363 с.
6. Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика: монографія / за ред. С. Д. Максименка, В. Л. Зливкова, С. Б. Кузікової. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. 430 с.
7. Ткачук Т. А. Розвиток пізнавальної активності дітей дошкільного віку у спілкуванні з вихователем : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2004. 23 с.
8. Товкач І. Є. Індивідуальні особливості пізнавальної активності старших дошкільників : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2017. 260 с.
9. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція: наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2021 р. № 33. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya> (дата звернення: 28.01.2025).

References:

1. Bila, I. M. (2016). Svitospriimannia: osnovy ta peredumovy u doshkilnomu vitsi [Worldview: foundations and prerequisites in preschool age]. *Aktualni problemy psykhologii – Actual problems of psychology*, 12(4), 4–13 [in Ukrainian].
2. Bieliienka, H. V., Bohinich, O. L., Vertuhina, V. M., Volynets, K. I., Volynets, Yu. O., Harashchenko, L. V., Holovatenko, T. Yu., Holota, N. M., Ivanenko, O. A., Karabaieva, I. I., Kovalenko, O. V., Kozak, L. V., Kondratets, I. V., Kondratiuk, S. H., Kotenko, O. V., Litichenko, O. D., Loboda, O. V., Mashovets, M. A., Polovina, O. A., Priadko, A. O., Ponomarenko, T. O., . . . Tovkach, I. Ye. (2020). *Dytyna : Osvitnia prohrama dlia ditei vid dvokh do semy rokiv* [Child: Educational program for children from two to seven years old]. Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka [in Ukrainian].
3. Kostyuk, H. S. (1989). *Navchalno-vykhovnyi protses i psykhiichniy rozvytok osobystosti* [Educational process and mental development of the individual]. Kyiv : Radianska shkola [in Ukrainian].

4. Lohvvytska, L. V. (2000). Formuvannia piznavalnykh interesiv ditei starshoho doshkilnoho viku u navchalno-ihrovomu seredovyshchi [Formation of cognitive interests of older preschool children in an educational and play environment] *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv : Natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].
5. Mukhatska, B. (2001). Stymuliuvannia piznavalnoi aktyvnosti ditei u dytiachomu sadku [Stimulating children's cognitive activity in kindergarten. *Doctor's thesis*. Kyiv : Natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].
6. Maksymenko, S. D., Zlyvkov, V. L., & Kuzikova, S. B. (Red.). (2015). *Osobystist u rozvytku: psykholohichna teoriia i praktyka* [Personality in development: psychological theory and practice]. Sumy : SumDPU imeni A. S. Makarenka [in Ukrainian].
7. Tkachuk, T. A. (2004). Rozvytok piznavalnoi aktyvnosti ditei doshkilnoho viku u spilkuванні z vykhovatelem [Development of cognitive activity of preschool children in communication with a teacher]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv : Natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].
8. Tovkach, I. Ye. (2017). Indyvidualni osoblyvosti piznavalnoi aktyvnosti starshykh doshkilnykiv [Individual features of cognitive activity of older preschoolers]. *Candidate's thesis*. Kyiv : Instytutu psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy [in Ukrainian].
9. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy «Pro zatverdzhennia Bazovoho komponenta doshkilnoi osvity (Derzhavnoho standartu doshkilnoi osvity) nova redaktsiia [On approval of the Basic Component of Preschool Education (State Standard of Preschool Education) new edition: Order of the Ministry of Education and Science] № 33 (2021, January 12). Retrieved from <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavno-go-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya> [in Ukrainian].